

10.02.01 [Текст] / Н.В. Кавера. – К., 2008. – 22с.

Косенко 2010: Косенко, К.О. Предикатна основа та семантико-граматична диференціація дієслівних зв'язок в українській мові: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 [Текст] / Інститут української мови НАН України. – К., 2010. – 19с.

Кутня 2004: Кутня, Г. Двомісні семантико-синтаксичні структури з предикатами процесу в сучасній українській мові [Текст] / Г. Кутня // Вісник Львівського Університету. Серія Філол. – 2004. – Вип.34. – Ч.І. – С. 125 – 133.

Мірченко 2002: Мірченко, М.В. Синтаксичні категорії речення: Автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.01 [Текст] / НАН України; Інститут української мови. – К., 2002. – 36с.

Мухин 2001: Мухин, А.М. Морфологические и синтаксические категории [Текст] // Исследования по языкознанию: К 70-летию члена-корреспондента РАН А.В. Бондарко/ А. М. Мухин. – Спб., 2001. – С. 51 – 55.

Пасічник 1998: Пасічник, І.А. Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників. автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 [Текст] / Інститут української мови НАН України. – К., 1998. – 18с.

Сердюкова 2002: Сердюкова, Т.І. Локативні та темпоральні синтаксеми в українських східнослов'янських говірках: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. [Текст] / Т.І. Сердюкові // Інститут української мови НАН України. – К., 2002. – 197с.

Смурова 1995: Смурова Л. И. Вариантность финальных (целевых) синтаксем (на материале английского языка): Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 [Текст] / Л.И. Смурова // РАН; Ин-т лингв. исследований. – С.Пб., 1995. – 21с.

Джерела

Андрухович 2007: Андрухович, Ю.І. Таємниця. Замість роману [Текст] / Ю.І. Андрухович. – Харків: Фоліо, 2007. – 478с.

Бойко 2001: Бойко, О.Д. Історія України: Посібник [Текст] / О.Д. Бойко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 656с.

Дума 2009: Дума, В.В. Організаційне (оперативно-виконавче, право виконавче) правозастосування [Текст] / В.В. Дума // Право і суспільство. – 2009. – №1. – С. 36 – 40. – Бібліогр.: с. 40.

Загребельний 2001: Загребельний, П.А. Роксолана: Роман [Текст] / П.А. Загребельний. – Харків: Фоліо, 2001. – 685с.

Кондратюк 2009: Кондратюк, С.В. Українська Національна Рада – Вищий представницький орган ЗУНР [Текст] / С.В. Кондратюк // Право і суспільство. – 2009. – №1. – С. 30 – 36.

В даній статті аналізуються аналітичні предикативні синтаксеми, які передають значення зміни стану, в двучленних і одночленних пропозиціях української мови. Автор встановлює структуру і семантику таких синтаксем, визначає залежність структури і семантики аналітичних предикативних синтаксем від типу пропозиції.

Ключові слова: аналітизм, синкретизм, синтаксема, аналітична предикативна синтаксема, стан, пропозиція, двучленна пропозиція, одночленна пропозиція.

In this article the analytical predicative syntaxemes which denote the change of state in two-member and one-member sentences of the Ukrainian language are investigated. The author defines the structure and semantics of such syntaxemes, determines the dependence of structure and semantics of the analytical predicative syntaxemes on the sentence type.

Keywords: analytism, syncretism, syntaxeme, analytical predicative syntaxeme, state, sentence, two-member sentence, one-member sentence.

Надійшла до редакції 15 вересня 2010 року.

Ірина Чернишова

ББК Ш143.21-22

УДК 811.111

СИНТАКСИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕГАТИВНОГО ІНДЕКСАЛЬНО-ОЦІННОГО КОМПЛЕКСУ ДРУГОЇ ОСОБИ У АНГЛОМОВНОМУ ТЕКСТІ БІБЛІЇ

У статті досліджується проблема функціонування індексально-оцінного комплексу, який визначається нами як кореляція індексального (дейктичного) та оцінного маркерів. Синтаксичні характеристики негативного індексально-оцінного комплексу другої особи визначаються на трьох рівнях маніфестації: словосполучення, речення та надфразової єдності.

Ключові слова: індексально-оцінний комплекс, негативний індексально-оцінний комплекс другої особи, дейкис, оцінка.

© Чернишова І.В., 2011

Проблема функціонування індексально-оцінного комплексу (надалі – ІОК) може розглядатися у широкому та у вузькому розумінні. ІОК у широкому розумінні – це єдність дейксису та оцінки взагалі, що проявляється як протиставлення категорій «свого» – «чужого». Ця проблематика безперечно підпадає під проблеми дейксису, тому що «своє» – це те, що входить до особистої сфери мовця, а «чужим» позначається все те, що до неї не входить. На думку багатьох вчених, з цими категоріями корелюють позитивний («своє») та негативний («чуже») знаки оцінки (Н.Д. Арутюнова [Арутюнова 1988], В.Г. Байков [Байков 1993], Е. Бенвенист [Бенвенист 1974], А.Б. Пеньковський [Пеньковский 1989], Ю.А. Сорокін, І.Ю. Марковина [Сорокин, Марковина 1988]).

ІОК у вузькому розумінні визначається нами як кореляція індексального та оцінного маркерів, що може проявлятися на різних рівнях – лексичному, рівні словосполучення, надфразової єдності та цілого тексту. Індексальний маркер представлений дейктичним словом, яке може належати як до ядра, так і до периферії функціонально-семантичного поля дейксису. Оцінний маркер маніфестує позитивний або негативний знак оцінки, що може виражатися за допомогою оцінного слова (бути експліцитним) або без нього (імплікуватися). ІОК другої особи є, відповідно, кореляцією дейксису другої особи та оцінки.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що питання дослідження категорії дейксису у взаємозв'язку з оцінкою у вигляді ІОК в тексті Біблії в існуючій літературі ще не порушувалося.

Метою дослідження є виявлення синтаксичних характеристик негативного ІОК другої особи на різних рівнях маніфестації: словосполучення, речення та надфразової єдності. Серед завдань дослідження відокремлюються наступні: виявлення різновидів словосполучень, що являють собою негативні ІОК другої особи, функціональне дослідження негативного ІОК другої особи на рівні речення, виявлення синтаксичних конструкцій маніфестації досліджуваного явища.

Світ другої особи визначається нами як такий, до якого відноситься сам адресат (виражається за допомогою особового займенника *you*), а також те, що є йому близьким фізично або духовно (виражається за допомогою словосполучень з присвійним займенником другої особи *thy*, що можуть позначати як родичів і друзів адресата, так і його вчинки, заповіді, наставляння і т.д.). Другим компонентом цього ІОК є оцінний маркер, що має різноманітні засоби вираження.

Проведене дослідження дозволяє говорити про те, що у біблійному тексті негативно-оцінний ІОК другої особи (надалі – ІОК2-) маніфестується на рівні словосполучення, речення та надфразової єдності. **На рівні словосполучення** ми виділяємо наступні різновиди ІОК2-:

- субстантивні:

а) **Pron.Poss.(2) + Adj.(-e) + N**: *your evil ways, your evil doings*;

б) **Pron.Poss.(2) + (Adj.) + N(-e)**: *thy wrathful anger, thy whoredoms, thy wickedness*;

в) **N(-e) + of + Pron.Poss.(2) + N**: *the lewdness of thy whoredom, the evil of your doings*;

- дієслівні:

в) **V / Vphr(-e) + Pron.(2)**: *sinned against thee, dealt very corruptly against thee, have forsaken thee*;

г) **V / Vphr(-e) + Pron.Poss.(2) + N**: *despised thy name, destroy thy mother, destroy your high places*,

де **Pron.Poss.(2)** – присвійний займенник другої особи, **Adj.** – прикметник, **Ven** – дієприслівник минулого часу, **N** – іменник, **V** – дієслово, **Vphr** – дієслівне словосполучення, **-e** – негативна оцінка.

Функціональна класифікація ІОК2- на рівні речення має наступний вигляд:

1. ІОК = член речення:

1.1. Підмет – у цій функції ІОК, що виражається словосполученням, має за мету оцінку суб'єкта дії:

Pron.Poss.(2) + N(-e)

*And he laid it upon my mouth, and said, Lo, this hath touched thy lips; and **thine iniquity** is taken away, and **thy sin** purged* (Isaiah 006: 007).

1.2. Присудок:

1.2.1. Простий дієслівний присудок:

V / Vphr(-e) + Pron.(2)

*But **I will punish you** according to the fruit of your doings, saith the LORD: and I will kindle a fire in the forest thereof, and it shall devour all things round about it* (Jeremiah 021: 014).

V / Vphr(-e) + Pron.Poss.(2) + N

*And the firstborn of the poor shall feed, and the needy shall lie down in safety: and **I will kill thy root** with famine, and he shall slay thy remnant* (Isaiah 014: 030).

1.2.2. Складний іменний присудок:

to be + Pron.Poss.(2) + N(-e)

*Therefore **shall** the strength of Pharaoh **be your shame**, and the trust in the shadow of Egypt **your confusion*** (Isaiah 030: 003).

1.3. Додаток:

1.3.1. Прямий додаток:

(V / Vphr) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

*I have seen **thine adulteries**, and **thy neighings**, **the lewdness of thy whoredom**, and **thine abominations** on the hills in the fields. Woe unto thee, O Jerusalem! wilt thou not be made clean? when shall it once be?* (Jeremiah 013: 027).

1.3.2. Непрямий додаток:

(V / Vphr + prep.) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

You only have I known of all the families of the earth: therefore I will punish you for all your iniquities (Amos 003: 002).

1.4. Означення:

(N + of) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

The punishment of thine iniquity is accomplished, O daughter of Zion; he will no more carry thee away into captivity: he will visit thine iniquity, O daughter of Edom; he will discover thy sins (Lamentations 004: 022).

1.5. Обставина:

1.5.1. Образу дії:

(V / Vphr + prep.) + Adj (-e) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

And ye shall know that I am the LORD when I have wrought with you for my name's sake, not according to your wicked ways, nor according to your corrupt doings, O ye house of Israel, saith the Lord GOD (Ezekiel 020: 044).

1.5.2. Обставина причини:

(V / Vphr + prep.) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

And I will do in thee that which I have not done, and whereunto I will not do any more the like, because of all thine abominations (Ezekiel 005: 009).

1.5.3. Обставина ступеню:

(V / Vphr + prep.) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

Because thou hast not remembered the days of thy youth, but hast fretted me in all these things; behold, therefore I also will recompense thy way upon thine head, saith the Lord GOD: and thou shalt not commit this lewdness above all thine abominations (Ezekiel 016: 043).

1.5.4. Обставина місця:

(V / Vphr + prep.) + Pron.Poss.(2) + N(-e)

In thy filthiness is lewdness: because I have purged thee, and thou wast not purged, thou shalt not be purged from thy filthiness any more, till I have caused my fury to rest upon thee (Ezekiel 024: 013).

(V / Vphr + prep.) + Pron.Poss.(2) + Adj(-e) + N

Beware that there be not a thought in thy wicked heart, saying, The seventh year, the year of release, is at hand; and thine eye be evil against thy poor brother, and thou givest him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin unto thee (Deuteronomy 015: 009).

2. ІОК = просте речення:

Thou hast borne thy lewdness and thine abominations, saith the LORD (Ezekiel 016: 058).

3. ІОК = складне речення

3.1. Складносурядне речення:

Ye are of your father the devil, and the lusts of your father ye will do (John 008: 044).

3.2. Складнопідрядне речення з підрядними, що виконують різні функції:

3.2.1. Обставини умови:

And Elijah answered and said unto them, If I be a man of God, let fire come down from heaven, and consume thee and thy fifty. And the fire of God came down from heaven, and consumed him and his fifty (2 Kings 001: 012).

3.2.2. Обставини причини:

And Saul said unto Samuel, I have sinned: for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words: because I feared the people, and obeyed their voice (1 Samuel 015: 024).

4. ІОК = частина складного речення:

4.1. ІОК = частина складносурядного речення:

Behold, therefore I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from the tower of Syene even unto the border of Ethiopia (Ezekiel 029: 010).

4.2. ІОК = частина складнопідрядного речення у функції:

4.2.1. Означення, ІОК локалізується у головному реченні:

Therefore hearken not ye to your prophets, nor to your diviners, nor to your dreamers, nor to your enchanters, nor to your sorcerers, which speak unto you, saying, Ye shall not serve the king of Babylon (Jeremiah 027: 009).

4.2.2. Обставини причини:

O Israel, return unto the LORD thy God; for thou hast fallen by thine iniquity (Hosea 014: 001).

4.2.3. Обставини часу, ІОК локалізується у головному реченні:

Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you (Deuteronomy 009: 024).

ІОК2- представлені наступними комунікативними типами речень:

1. Стверджувальним, що є доволі розповсюдженим:

Will a man rob God? Yet ye have robbed me. But ye say, Wherein have we robbed thee? In tithes and offerings (Malachi 003: 008).

2. Питальним, який виражається за допомогою риторичного питання та є дуже численним:

And Jesus answering said, O faithless and perverse generation, how long shall I be with you, and suffer you? Bring thy son hither (Luke 009: 041).

3. Окличним, який крім оцінки виражає емоційний стан мовця, як наприклад:

O Jerusalem, Jerusalem, thou that killest the prophets, and stonest them which are sent unto thee, how often would I have gathered thy children together, even as a hen gathereth her chickens under her wings, and ye would not! (Matthew 023: 037).

Маніфестація ІОК2- у досліджуваному тексті здійснюється різноманітними синтаксичними конструкціями:

1. Компаративними з прикметниками в порівняльному ступені:

*Which say, Stand by thyself, come not near to me; for **I am holier than thou**. These are a smoke in my nose, a fire that burneth all the day* (Isaiah 065: 005).

2. Структурами, що виражають прокльони на адресу адресата (*Be thou confounded!*). Вони свідчать про негативне ставлення мовця до світу другої особи. Наприклад:

*Thou also, which hast judged thy sisters, bear thine own shame for thy sins that thou hast committed more abominable than they: they are more righteous than thou: yea, **be thou confounded also, and bear thy shame**, in that thou hast justified thy sisters* (Ezekiel 016: 052).

3. Структурою з модальним дієсловом *shall (shalt)* на позначення вимог або вказівок, які варто виконати адресату:

*The hands of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hands of all the people. So **thou shalt put the evil away from among you*** (Deuteronomy 017: 007).

Часто подібна структура маніфестує негативні пророцтва:

There shall the fire devour thee; the sword shall cut thee off, it shall eat thee up like the cankerworm: make thyself many as the cankerworm, make thyself many as the locusts (Nahum 003: 015).

4. Структурою *Who art thou that ...?* для маніфестації негативного статусу другої особи:

*Nay but, O man, **who art thou that repliest against God?** Shall the thing formed say to him that formed it, Why hast thou made me thus?* (Romans 009: 020).

5. Структурою *be (not) worthy*, що, подібно до попередньої, вживається для показу зневаги та негативного статусу другої особи:

*This thing is not good that thou hast done. As the LORD liveth, **ye are worthy to die**, because ye have not kept your master, the LORD's anointed. And now see where the king's spear is, and the cruse of water that was at his bolster* (1 Samuel 026: 016).

6. Вокативом *Woe unto you!* для вираження перспективного негативного стану другої особи, яка є прямим об'єктом оцінки, як наприклад:

***Woe unto you, scribes and Pharisees, hypocrites!** because ye build the tombs of the prophets, and garnish the sepulchres of the righteous* (Matthew 023: 029).

7. Оцінним звертанням:

*Return, **ye backsliding children**, and I will heal your backslidings. Behold, we come unto thee; for thou art the LORD our God* (Jeremiah 003: 022).

Риторичні запитання використовуються задля інтенсифікації негативної оцінки світу другої особи, іноді навіть без маркерів негативної оцінки, або з індексальним маркером *then*, що посилює негативний ефект незадоволення, пор.:

*Now therefore **why tempt ye God**, to put a yoke upon the neck of the disciples, which neither our fathers nor we were able to bear?* (Acts 015: 010).

***Why then hast thou not kept the oath of the LORD**, and the commandment that I have charged thee with?* (1 Kings 002: 043).

При вираженні ІОК2- використовуються всі три дієслівні способи:

1. Дійсний, при якому мовець констатує наявність позитивних характеристик світу другої особи або інформує про своє до нього ставлення:

*You only have I known of all the families of the earth: therefore **I will punish you for all your iniquities*** (Amos 003: 002).

2. Наказовий, що може реалізовуватися за наявності оцінного слова або без нього:

- без оцінного слова:

Depart from me, all ye workers of iniquity; for the LORD hath heard the voice of my weeping (Psalms 006: 008).

- с оцінним словом, що стосується світу другої особи:

Be ye ashamed, O ye husbandmen; howl, O ye vinedressers, for the wheat and for the barley; because the harvest of the field is perished (Joel 001: 011).

У досліджуваному тексті часто використовується наказовий спосіб дієслова *let*:

*Hear, all ye people; hearken, O earth, and all that therein is: and **let the Lord GOD be witness against you, the LORD from his holy temple*** (Micah 001: 002).

3. Умовний, за допомогою якого виражаються прокльони на адресу другої особи. Наприклад:

***Woe be unto thee, O Moab!** the people of Chemosh perisheth: for thy sons are taken captives, and thy daughters captives* (Jeremiah 048: 046).

Розглянемо приклад функціонування ІОК2- на рівні надфразової єдності (надалі – НФС):

*And say, Thus saith the Lord GOD; **Woe to the women that sew pillows to all armholes, and make kerchiefs upon the head of every stature to hunt souls! Will ye hunt the souls of my people, and will ye save the souls alive that come***

unto you? And will ye pollute me among my people for handfuls of barley and for pieces of bread, to slay the souls that should not die, and to save the souls alive that should not live, by your lying to my people that hear your lies? Wherefore thus saith the Lord GOD; Behold, I am against your pillows, wherewith ye there hunt the souls to make them fly, and I will tear them from your arms, and will let the souls go, even the souls that ye hunt to make them fly. Your kerchiefs also will I tear, and deliver my people out of your hand, and they shall be no more in your hand to be hunted; and ye shall know that I am the LORD. Because with lies ye have made the heart of the righteous sad, whom I have not made sad; and strengthened the hands of the wicked, that he should not return from his wicked way, by promising him life: Therefore ye shall see no more vanity, nor divine divinations: for I will deliver my people out of your hand: and ye shall know that I am the LORD (Ezekiel 013:018–023).

У цій НФЄ негативна оцінка світу другої особи маніфестується за допомогою наступних ІОК2-, що виражають:

1) негативне ставлення мовця до світу адресата, яке реалізується безпосередньою вказівкою (*I am against your pillows*), риторичними питаннями (*Will ye hunt the souls of my people, and will ye save the souls alive that come unto you? And will ye pollute me among my people for handfuls of barley and for pieces of bread, to slay the souls that should not die, and to save the souls alive that should not live, by your lying to my people that hear your lies?*) та реченнями з перспективною часовою локалізацією (*Your kerchiefs also will I tear, and deliver my people out of your hand, and they shall be no more in your hand to be hunted; I will deliver my people out of your hand*);

2) негативні моральні якості другої особи: *with lies ye have made the heart of the righteous sad*.

Загальним суб'єктом оцінки тут є світ другої особи, а негативна оцінка виражається за допомогою експлікації незадовільного ставлення або моральних характеристик. До того ж, ІОК2- виражається на рівні НФЄ та складається з багатьох ІОК2-, що реалізуються на рівні речення.

Таким чином, проведене дослідження дає змогу говорити про те, що ІОК2- маніфестується у тексті Біблії на рівні словосполучення, речення та надфразової єдності, для його вираження використовуються різноманітні види словосполучень та речень, синтаксичних конструкцій, всі три дієслівні способи та засоби інтенсифікації. Вважається перспективним подальше дослідження окресленої проблеми в різних типах дейксису, а також визначення семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей ІОК.

Література

Арутюнова 1988: Арутюнова, Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт [Текст] / Н.Д. Арутюнова – М. : Наука, 1988. – 338 с. – Библиогр.: с. 316–322. – 3300 экз. – ISBN 5-02-010870-7.

Байков 1993: Байков, В.Г. Единство дейксиса и оценки как антропогенный фактор семантики (на материале некоторых индоевропейских языков) [Текст] / В. Г. Байков // Матеріали міжнародної наукової конференції «Семантика мови і тексту». – Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, 1993. – С. 17–18. – Бібліогр.: с.18.

Бенвенист 1974: Бенвенист, Э. Общая лингвистика [Текст] / Э. Бенвенист ; [пер. с франц. Ю. Н. Караулова и др.] / под ред. Ю.С. Степанова. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с. – Библиогр.: с. 399–445.

Пеньковский 1989: Пеньковский, А. Б. О семантической категории «чуждости» в русском языке [Текст] / А. Б. Пеньковский // Проблемы структурной лингвистики, 1985 – 1987 : сборник / отв. ред. В. П. Григорьев. – М. : Наука, 1989. – С. 54–82. – Библиогр.: с.81–82.

Сорокин, Марковина 1988: Сорокин, Ю.А. Понятие «чужой» в языковом и культурном контексте [Текст] / Ю.А. Сорокин, И. Ю. Марковина // Язык: этнокультурный и прагматический аспекты : сб. науч. тр. – Днепропетровск : ДГУ, 1988. – С. 4–10. – Библиогр.: с.10.

The Holy Bible. King James Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.htmlbible.com> – Назва з екрана.

В статье рассматривается проблема функционирования индексально-оценочного комплекса, который мы определяем как корреляцию индексального (дейктического) и оценочного маркеров. Синтаксические характеристики определяются на трёх уровнях манифестации: словосочетания, предложения и сверхфразового единства.

Ключевые слова: индексально-оценочный комплекс, отрицательный индексально-оценочный комплекс второго лица, дейксис, оценка.

This paper deals with the problem of the indexal-evaluative complex, i.e. correlation of deictic and evaluative markers. Syntactic peculiarities are investigated on the three main levels: word combination, sentence, supra-segmental unity.

Keywords: indexal-evaluative complex, negative second person indexal-evaluative complex, deixis, evaluation.

Надійшла до редакції 21 вересня 2010 року.